

Op zoek naar de grote modderkruiper

Zoekt en gij zult...?

Op verschillende plekken in het Nationaal Park Drents-Friese Wold gaan we op zoek naar de grote modderkruiper. Het Natura 2000-landschap met bos, heide, stuifzand, beekdalgraslanden en verlandingshabitat is betoverend mooi. De weergoden zijn ons op zaterdag 28 september 2024 gunstig gestemd. Het samen scheppen en determineren levert



een prachtig stilleven aan de rand van de meanderende Vledder Aa. We tellen tiendoornig stekelbaarsje, marm grondel, zeelt, ruisvoorn etc. Noteren ook gewone en gekielde schijfhoren, gewone en ovale poelslak, grote diepslak, posthoornslak en genieten van gewone bootsmannetjes, staaftwantsen en waterschorpioenen.

Zoekt en gij zult... geen grote modderkruiper vinden maar wel gegroefde- en gestreepte haarwaterroofkevers. Lastig om de boven- en onderkant op de foto te krijgen. Jesper Berndsén heeft een handige truc. Hij doet twee rovers in een cuvet. Laat een schepnetje zakken en drukt de rand van het netje tegen het glas. Voilà. Twee exemplaren van 15-18 mm zijn van dichtbij waar te nemen.

De aanhouder wint?

Een maand later krijg ik op 26 oktober ik een herkansing. We gaan scheppen vlak bij het pittoreske vestingdorp Oudeschans met een historisch Doodenbastion. De grote modderkruiper prefereert ondiepe wateren met een dikke modderlaag en uitbundige waterplantengroei. Overdag schuilt hij en 's nachts jaagt hij op kleine ongewervelde wormen, watervlooien, muggenlarven, waterpissenbedden en kreeftjes. Het subtiele kleurpatroon patroon is per dier uniek en maakt individuele herkenning mogelijk. Vroeger hield men deze weeraal als weervoorspeller in aquaria omdat hij bij luchtdrukschommelingen actief wordt. Oud-RAVON-stagiair Martijn weet wat hij moet doen, waar en hoe hij moet stampen en scheppen. Niet veel later is het raak!

Op de tweede inventarisatielocatie gaan we na gedane arbeid, uitgebreid lunchen. Als we startklaar staan om naar de derde locatie te gaan, rijdt een grote VW-bus met hoge snelheid over de N969. Staat plots op de rem. Slaaf af. Parkeert op een haar na



Najaar 2024 is in het Nationaal Park Drents-Friese Wold en bij de Oudeschans met vrijwilligers gezocht naar de grote modderkruiper. Ook waarnemingen van de gegroefde- en gestreepte haarwaterroofkevers werden ingevoerd net als de grote modderkruiper die werd gevonden. (Foto's: Hilde Ham)

pal voor Bjorns bus. We kunnen geen kant op. Een man stap uit. Loopt driftig naar onze bus. Bonkt met een vuist op het raam. Bjorn drukt op een knop. Het zijraam zakt. De man pakt Bjorn bij de kladden en schreeuwt: "Van mijn land af! Nu! Wegwezen!" Hij trekt aan Bjorns kleding en herhaalt met luide stem: "Ik waarschuw jullie. Van mijn land af. Nu. Wegwezen." We zijn verbijsterd. Wat is dit? Jesper is inmiddels uit de RAVON-bus gestapt. Luistert. Observeert. Spreidt zijn armen wijd open. De boer loopt op hoge poten op hem af en grijpt ook zijn T-shirt. Herhaalt met harde, overslaande stem: "Wegwezen! Nu! Meteen. Jullie staan op mijn land!" Jesper blijft kalm en vraagt vriendelijk of het land iets verderop ook van hem is. "Nee." Klinkt het bot. Maar of hij echt heeft gehoord wat Jesper vroeg is en blijft onduidelijk. Guido maakt een foto van het kenteken. Je weet het maar nooit.

Bij het iets verderop gelegen kilometerhok staat op een geschikte parkeerplek een wit bordje met rode letters: Verboden Toegang voor onbevoegden. Omdat de boze boer ons waarschijnlijk in de gaten houdt en wellicht van plan is om terug te komen, gaan we aan de overkant parkeren. Doen snel ons werk en vertrekken richting Oudeschans om de laatste klus te klaren. Tijdens het monitoren telt ieder detail van de vroege ochtend tot de late avond. Ik check mijn lijstje met aandachtspunten. Voldoende diesel. Navigatie instellen. Lunch. Opletten met zéér lange uitstekende schepnetstokken. Oversteken van drukke N-wegen. Veilig parkeren. Thee- en handdoeken. Droge kleding. Bezorgde, boze, bange, bedroefde of verbitterde boeren vullen deze lijst nu aan.

Hilde Ham

Haringscheetjes...?

De haring, wie kent deze langwerpige, zilverkleurige vis niet? In Nederland kennen we hem vooral als smakelijke snack, maar deze vis is veel meer dan dat. Haringen leven in grote scholen in de zee en estuaria (overgangszones zoet en zout water), van soms wel miljoenen dieren. De haring is een veelvoorkomende vis in de Noordzee en in Nederland een bekende vis omdat deze al eeuwenlang door mensen gegeten wordt. Maar wist je dat deze doodgewone vis iets bijzonders kan? Haringen laten namelijk zogeheten "haringscheetjes".

Haringen kunnen geluid maken door gas te laten ontsnappen uit hun zwemblaas. In eerste instantie werden deze scheetjes vooral waargenomen bij stress of wanneer een school haringen zich als groep voortbeweegt. Inmiddels is er meer onderzoek gedaan, en is gebleken dat haringen een verscheidenheid aan geluiden kunnen maken. Het doel van deze geluiden is nog niet helemaal duidelijk, maar er wordt gedacht dat ze een communicatiemiddel zijn om als school snel te reageren bij dreiging. Daarnaast blijkt dat ze de geluiden voornamelijk 's nachts maken. De scheetjes zouden een manier kunnen zijn om met elkaar in contact te blijven in de donkere nacht. Ook van de verwante sprot (*Sprattus sprattus*) is bekend dat deze scheetjes laat.

Haringen lijken niet alleen met elkaar te communiceren, maar reageren ook actief op hun omgeving. Er is een interessante theorie dat de luchtbelletjes die ze loslaten kunnen helpen om roofdieren af te schrikken, als een soort natuurlijk bellenscherm. Vissers zeggen deze scheetjes dan zelfs boven water waar te kunnen nemen.

De haringscheetjes tonen aan dat zelfs eenvoudige ogende vissen complexe en verrassende manieren van communicatie kunnen ontwikkelen!



Haring. (Foto: Jelger Herder)

Meer lezen?

Kaartvedt, S., Ugland, K. I., Heuschele, J., & Solberg, I. (2021). Coordinated gas release among the physostomous fish sprat (*Sprattus sprattus*). *Scientific Reports* 11, 13145 (2021). <https://doi.org/10.1038/s41598-021-92585-2>

Wahlberg, M. (2003). Sounds produced by herring (*Clupea harengus*) bubble release. *Aquatic Living Resources*, 16(3): 271–275. [https://doi.org/10.1016/s0990-7440\(03\)00017-2](https://doi.org/10.1016/s0990-7440(03)00017-2)

Nymfe van Boekel